

ako aj priamou účasťou na sympóziu dokázali účinne prispieť k vytvoreniu takej atmosféry, v ktorej bez rizika blamáže nebolo možné namiesto vecnej analýzy a argumentácie podvrhnúť holú propagačnú frázu, v ktorej nebolo možné nerešpektovať kritériá určitej minimálnej odbornej a etickej úrovne. Vo vystúpeniach našich referentov (R. Kalivodu, M. Machovca, M. Průchu, V. Gardavského a ďalších) sa výrazne prejavila nielen solídna pripravenosť a zasvätená oboznámenosť s problematikou modernej filozofie, ale aj triezvy pátos principiálneho a súčasne tolerantného marxistického postoja.

Napokon môžeme azda konštatovať, že diskusia výrazne demonštrovala obopolnú inšpiratívnu takejto vzájomnej konfrontácie, že obidvoch diskusných partnerov podnietila k prehĺbeniu a precíznejšej diferenciacii vlastných stanovísk a súčasne dopomohla k tomu, že popri alebo napriek protikladnosti základných filozofických východísk sa súčasne vykryštalizovali tie body, v ktorých je nielen možné, ale i nutné porozumenie, v ktorých sa pretína a koncentruje to všeobecne ľudské, čo je spoločné pre humanistov všetkých smerov, teda aj pre kresťanských a marxistických humanistov. Zisk z tohto stretnutia majú teda obidvaja partneri — pravda, potiaľ, pokiaľ im naozaj išlo o humanistický zmysel dialógu. Ak by sme však výsledky tohto stretnutia chceli nasilu hodnotiť utilitaristicky, tak nebude neskromnosťou, ak či už morálny alebo hoci aj politický zisk zaznamenáme predovšetkým na našej strane: ak totiž ktokoľvek z našich kresťanských hostí prichádzal k nám s akýmikoľvek predsudkami voči marxistom a komunistom, tieto predsudky sa mu v atmosfére zásadovej a pritom tolerantnej demonštrácie moderného marxistického myslenia museli prinajmenšom silne naštrbiť.

J. Strinka

O FENOMENOLÓGII NA PÔDE SLOVENSKEJ FILOZOFICKEJ SPOLOČNOSTI

V svojich podujatiach pokračovala Slovenská filozofická spoločnosť 13. apríla 1967 prednáškou a diskusiou k problematike fenomenologickej filozofie. Na tému *Aktuálnosť fenomenológie dnes* prednášal prof. M. Topolský. Základné myšlienky jeho prednášky obsahuje štúdia *Vznik fenomenológie a jej úlohy v minulosti a dnes*, ktorá vychádza v tomto čísle nášho časopisu, takže je zbytočné ich tu rekapitulovať.

Diskusia sa zamerala na otázky prínosu fenomenológie do moderného filozofického myslenia a na pokusy konfrontovať niektoré idey tejto filozofie s dialektickým materializmom. Nemala charakter hlbšieho pertraktovania jedného problému či niekoľkých významnejších problémov tejto filozofie, ale skôr charakter predbežného ujašňovania postojov k celku fenomenologickej problematiky, s ktorej jednotlivými aspektmi by sa bolo treba postupne zaoberať aj na pôde Spoločnosti.

Prednášateľ venoval značnú pozornosť rozlíšeniu medzi fenomenologickou filozofickou teóriou a fenomenologickou metódou, zdôrazňujúc pozitívne a inštruktívne stránky fenomenologickej metódy, najmä koncepciu intencionálneho aktu. Zdôraznil, že tento akt sa dá interpretovať, na rozdiel od Husserlovho chápania, celkom nesubjektivisticky, keď k otázke objektívnej (predmetnej) podmienenosti nášho poznania pristupujeme s využitím napríklad poznatkov genetickej psychológie. K tejto otázke poznamenal v diskusii M. Zigo, že hoci považuje poznatky genetickej psychológie, etnografických výskumov reči primitívnych národov a pod. za dôležitý materiál pre marxistickú gnoze-

ológiu (zátiel, žiaľ, nie dosť využitý), jednako sa nazdáva, že sotva možno na ich základe rozhodnúť problém objektívnosti nášho poznania. Vždy je totiž možné chápať postupný rozvoj logických (a jazykových) foriem u detí a primitívov nie ako vytváranie, ale ako nejaké „odvíjanie“, „aktualizáciu“ apriórnych foriem, viazaných výlučne na človeka. Proti tvrdeniu, že tieto formy sa nevytvárajú, ale len „aktualizujú“ stykom subjektu s objektom (predmetným svetom), že majú transcendentálny charakter, nemôže byť argumentácia geneticou psychológiou asi dosť presvedčivá a sotva sa ňou môže rozhodnúť spor medzi idealizmom a materializmom. Doc. Uher k tomu povedal, že táto námietka snáď obstojí, ak ostávame uzavretí v „čistej“ filozofii. Keď sa však obrátíme na vedy, vidíme, že tieto jasne svedčia proti subjektivismu a transcendentalizmu.

Dr. Cíger poukázal na to, že sa tu nerozlišuje medzi psychogenezou a noogenezou, a tak dochádza k nedorozumeniam. Pokiaľ ide o ďalšie momenty prednášky, vyzdvihol, že veľmi správne sa v nej poukázalo na kardinálnu chybu, ktorú urobil Husserl tým, že sa neoprel o pojem praxe. Analýzu intencionálneho aktu urobil Husserl veľmi jednostranne. Keby bol išiel hlbšie, bol by narazil na problém spojenia kategórie kvantity a kvality, odlišil logiku a matematiku. Husserl bol predpojatý voči matematike. Keby bol pochopil logické vedomie ako špeciálny prípad totality, bol by prekonal subjektivismus. Treba však vyzdvihnúť jeho veľké zásluhy o dôkaz objektívnosti logického vedomia, ktorým znemožnil empiristický subjektivismus. Bol teda veľmi blízko riešeniu najzákladnejšieho problému: problému desubjektivizácie javu.

Doc. Bodnár vyzdvihol a ďalej rozviedol prednášateľovu myšlienku o potrebe odlišiť fenomenologickú teóriu a fenomenologickú metódu. Podľa neho výklad Husserlovej fenomenológie ako teórie je na ústupe a pozornosť sa čoraz viac koncentruje na fenomenologickú metódu, ktorá začína byť plodnou nielen vo filozofii, ale aj v rozličných špeciálnych vedách, v psychológii, v niektorých medicínskych disciplínach atď. Na tento moment poukázal aj J. Kops, ktorý zdôraznil, že táto metóda pomáha odpútať sa od makrosвета, názornosti a pod.; bolo by však podľa neho potrebné preskúmať hranice aplikability tejto metódy. V súvislosti so zdôraznením významu fenomenologickej metódy spomenul doc. Bodnár podnetné výsledky Heideggerovej analýzy reči, najmä pôvodných filozofických termínov u gréckych filozofov, kde ešte styk slova a reality je veľmi bezprostredný, kde sa ešte slovo priveľmi neodpútať od svojho predmetného obsahu. Zároveň polemizoval s tendenciami zjednodušovať Sartrovo chápanie vedomia.

J. Cibulka upozornil, že v protiklade s prednášateľovou snahou dokázať, že intencionálny akt sa nedá chápať bez súvislosti s genézou, s formovaním sa vedomia, estetika a niektoré ďalšie oblasti považujú za opodstatnené takéto oddelenie zrelého vedomia a jeho aktov. Ďalej sa zmienil o tom, že Husserl dokázal z hľadiska filozofie závažnú vec: spojiť subjektivistické opieranie sa o ja s bohatstvom predmetného sveta, čo sa pred ním považovalo za nerealizovateľné. Je však otázne, či toto spojenie — pomocou metódy „uzátvorkovania“ — naozaj umožňuje pozdvihnúť vedomie do sféry absolútnych istôt, povzniesť ho celkom nad empirickú predmetnosť. Pokiaľ ide o Husserlovu ideu bezpredpokladovej filozofie, je celkom pochopiteľná vzhľadom na vtedajšiu situáciu. Takéto tendencie sa totiž objavujú vždy v krízových situáciách filozofie. Základné stanovisko marxistov k Husserlovej fenomenológii (ktoré nijako nevyučuje uznanie jej podnetnosti) nemôže podľa diskutujúceho spočívať v snahách prebrať z nej to, čo sa zdá byť „priateľné“, ale treba sa vrátiť k jej východiskám, analyzovať ich a rozvrátiť ich imanentnou kritikou. Doc. Bodnár pripomenul, že by bolo chybou chápať „uzátvorkovanie“ ako prostú elimináciu vonkajšieho sveta. O to tu vôbec nejde. Je to pokus dostať sa k transcendentálnemu vedomiu.

Doc. K o c k a upozornil, že niektoré nedorozumenia okolo fenomenológie vznikajú v dôsledku viacznačnosti pojmu „fenomén“, ktorý má v dejinách filozofie bohatú a pestrú tradíciu. Vo fenomenológii, na rozdiel napr. od prírodných vied, ide o subjektívny fenomén. Zdôraznil, že pojem intencionality má aj v marxistickej filozofii nepopierateľné miesto. Intencionálny charakter ľudskej činnosti je totiž nesporný. A tak je tu veľmi úzka súvislosť aj s takým významným pojmom marxistickej filozofie, ako je pojem praxe.

Dr. C í g e r sa vrátil k otázke vzťahu fenomenológie a existencializmu. Podľa neho fenomenológia viedla k existencializmu preto, lebo pracuje len s faktologickou a nie s analytickou evidenciou. Keď sa dostala k problému analytickej evidencie, narazila na pojem nebytia. Keďže nemohla uznať nezávislú realitu, všetko relatívne nebytie sa jej stalo absolútnym nebytím. A z toho potom vychádza ontológia existencializmu. Je to vlastne akýsi návrat k starej metafyzike, k stanovisku absolútnej náhody (slobody). Podľa dr. Cígera netreba preceňovať ani existencialistickú psychológiu (patopsychológiu). Paradoxnosť existencializmu — ktorej jedným prejavom je to, že chce dospieť k tvorivej bytosti a dospieva k bytosti nihilistickej — mu neumožňuje pozitívne riešiť problém normality ľudskej osobnosti. Treba mu však priznať zásluhu, že tento problém v radikálnej forme nastolil a zdôvodnil.

V závere ocenil prof. T o p o l s k ý vecnosť diskusie a to, že potvrdila užitočnosť zamýšľania sa nad fenomenológiou a kladný dosah tohto zamýšľania sa na nastolenie a riešenie rôznych problémov samej marxistickej filozofie.

M. Z.

KONFERENCIA O EXPLANÁCII A REDUKCII

Katedra dialektického a historického materializmu pri Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave usporiadala spolu s Ústavom marxizmu-leninizmu v Prahe celoštátnu konferenciu v Smoleniciach na tému Explanácia a redukcia. Na konferencii bolo prítomných 60 účastníkov. Ako hosť sa zúčastnil doc. dr. Ryszard Wójcicki z katedry logiky Wroclavskej univerzity. Referáty sa týkali vzťahu explanácie a redukcie k rôznym vedným odborom.

Úvodný referát mal doc. dr. T o n d l na tému *Pojem explanácie a redukcie*. Upozornil na potrebu rozlišovať pojem explanácie od pojmov explikácia, interpretácia a zdôvodnenie. Explanácia je vedecké vysvetlenie, pri ktorom ide o operácie s empirickými alebo teoretickými údajmi.

Explanácia súvisí s otázkou typu „prečo“? Referát podal v krátkosti sémantický rozbor otázky tohto typu. Poukázal tiež na izomorfnosť logických modelov vedeckých procedúr. Pojem explanácie vysvetlil doc. Tondl pomocou Hemplovej schémy explanácie:

$$\begin{array}{l} \text{deduktívny} \quad C_1, \dots, C_n, \text{ explanans} \\ \quad \quad \quad \underline{L_1, \dots, L_n,} \\ \text{postup} \quad \quad \quad E \quad \text{explanandum} \end{array}$$

Explanans sa rozpadá na dve podtriedy: jedna obsahuje vety $C_1 \dots C_n$, ktoré platia pri špecifických podmienkach javu, druhá $L_1 \dots L_n$, je súbor všeobecných vedeckých zákonov. Explanandum je veta opisujúca jav, ktorý sa má vysvetliť.